

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету «Одеська
юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

Відгук

офіційного опонента на дисертацію **Загороднього Ігоря Вікторовича** «Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Злочини, пов'язані із нанесенням людині тілесних ушкоджень (ст.ст.121-125, 128, 345, 346, 350 КК України та ін.) займають значне місце серед інших злочинів, які вчиняються в Україні. Зокрема, у 2017 році до ЄРДР внесені відомості щодо майже 30 тис. таких злочинів, що свідчить про їх значну поширеність.

При цьому розслідування таких злочинів, їх розкриття, характеризується недостатньою результативністю, що, як справедливо зауважує дисертант, «... поряд з об'єктивними чинниками зумовлено й недостатнім рівнем наукового забезпечення їх розслідування, зокрема, у частини оновлення існуючих криміналістичних методик та вироблення дієвих тактичних рекомендацій...».

Саме це – необхідність подальшого розроблення існуючих наукових положень методики розслідування спричинення тілесних ушкоджень та потреба оптимізації слідчої практики, підвищення результативності розслідування зазначеної категорії злочинів визначає актуальність обраної дисертантом теми дослідження.

Обраний напрям дослідження узгоджується з планом науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Комплексне дослідження забезпечення ефективності досудового провадження» на 2011-2015 рр, як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та прикладні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 рр, а також плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретико-прикладна концепція протидії злочинності криміналістичними методами і засобами» на 2016-2020 рр

Мета проведеного дослідження полягає у подальшій розробці теоретичних основ та формулюванні практичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, пов'язаних із спричиненням тілесних ушкоджень. Зокрема, автором визначені такі завдання, як: окреслити стан наукової розробленості проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням

тілесних ушкоджень; розробити криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень; надати криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, з урахуванням сучасної практики розслідування таких злочинів; сформулювати та охарактеризувати систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування злочинів цієї категорії; виокремити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, визначити завдання та алгоритми розв'язання для кожної з них; визначити тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування цих злочинів та встановити основні напрями та форми використання спеціальних знань під час їх розслідування злочинів.

Об'єктом дослідження є діяльність із вчинення та розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи; а предметом - розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є в своїй більшості обґрунтованими і переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло вітчизняних, зарубіжних наукових джерел та нормативних актів, перелік яких складає 203 найменування. Зокрема, теоретичною основою дисертації є висновки і положення, обґрунтовані сучасними розробками в галузі філософії, криміналістики, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, соціології тощо. Емпіричну базу дослідження складають результати опрацювання 347 кримінальних проваджень щодо злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, а також результати анкетування 128 слідчих Національної поліції України (в Одеській, Рівненській, Волинській, Миколаївській областях).

В роботі дисертантом висунуто ряд фундаментальних і достатньо оригінальних наукових ідей, теоретико-практичних конструкцій щодо актуальних питань, пов'язаних із особливостей розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, в тому числі - в умовах дії КПК України 2012 р.

При проведенні наукового дослідження, зокрема, одержано такі результати, які мають наукову новизну:

вперше: здійснено комплексну криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, за такими критеріями: місцем вчинення злочину; часом вчинення злочину; обстановкою нанесення тілесних ушкоджень; способом готування, вчинення та приховування цих злочинів; наслідками насильницьких дій; мотивом злочинного діяння; особистістю злочинця та потерпілого, їх взаємостосунками до вчинення злочину;

з урахуванням положень нового кримінально-процесуального законодавства сформовано та охарактеризовано систему обставин, які

підлягають встановленню під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, які систематизовано на вісім блоків, зокрема обставини, що: відносяться до події злочину; характеризують форму вини особи; характеризують підозрюваного (обвинуваченого); характеризують потерпілого; впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання; виключають кримінальну відповідальність та є підставою для закриття кримінального провадження; є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності чи відбування кримінального покарання; характеризують розмір процесуальних витрат;

виокремлено систему завдань, які підлягають вирішенню у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування, та сформульовано типову систему дій слідчого у взаємодії з іншими суб'єктами, для їх розв'язання;

визначено типову систему та функціональну спрямованість окремих негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів досліджуваної категорії, зокрема виокремлено ситуації, у яких доцільним є проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також напрями використання інформації, отриманої в результаті встановлення місця знаходження радіоелектронного засобу;

вдосконалено: криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень (в плані уточнення типових ознак особи злочинця та потерпілого; визначення типових способів вчинення таких злочинів, а також особливостей нанесення тілесних ушкоджень з використанням нетрадиційних знарядь та засобів (тварин, транспортних засобів, хімічних речовин);

рекомендації щодо особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування цих злочинів з урахуванням положень нового КПК України;

набули подальшого розвитку: узагальнення щодо стану наукової розробленості проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, у частині систематизації існуючих наукових напрацювань та виокремлення проблем, які потребують теоретичного обґрунтування;

наукові розробки щодо напрямів та форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, зокрема щодо: уточнення переліку судових експертиз, завдань які вирішуються за їх допомогою; особливості документального забезпечення проведення судово-медичної експертизи.

Все вищевикладене підтверджує наукову обґрунтованість і достовірність зроблених в дисертації теоретичних висновків та науково-практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження, у роботі використана сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання. За допомогою

методів ґносеології, зокрема аналізу, синтезу, індукції, дедукції з'ясоване місце методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень у системі криміналістичних методик, розроблено криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень, сформульовано криміналістичну класифікацію нанесення тілесних ушкоджень та ін. Використано також логіко-юридичний метод та метод герменевтики; соціологічний та статистичний методи.

Використані методи, прийоми, теоретична та в цілому застосована методологія, дали можливість автору висвітлити тему в достатньому обсязі, вийти на нові рубежі дослідження проблем, сформулювати авторські висновки, положення, пропозиції та винести їх на публічний захист перед Спеціалізованою вченою радою.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджено та надалі можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок методики розслідування нанесення тілесних ушкоджень, а також інших злочинів проти життя та здоров'я; правозастосовній діяльності – для організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи слідчих підрозділів; навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Основи слідчої діяльності», «Методика і тактика розслідування злочинів» у вищих навчальних закладах, а також підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін (про це є акти впровадження з Національного університету «Одеська юридична академія»; Одеського державного університету внутрішніх справ та з прокуратури Одеської області).

Основні положення, ідеї, висновки, пропозиції пройшли апробацію і впроваджуються в практику. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» та доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу» (2-3 червня 2017 р., м. Херсон); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Одеські юридичні читання» (10-11 листопада 2017 р., м. Одеса); III Дистанційній науковій конференції до 20-річчя НУ «ОЮА» та 170-річчя Одеської школи права «Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування» (01 грудня 2017 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві» (29-30 грудня 2017 р., м. Одеса).

Результати дисертаційного дослідження відображені у 10 публікаціях, у тому числі 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений Міністерством освіти і науки України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 4 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Структура дисертації відповідає меті, завданням і предмету дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел (203 найменування). Загальний обсяг дисертації складає 242 сторінки, з яких основного тексту – 195 сторінок, додатків – 25 сторінок.

Робота підготовлена за традиційною, зрозумілою для науковців і практиків схемою: проаналізовано стан наукової розробленості проблем розслідування злочинів зазначеної категорії, визначена криміналістична класифікації вказаних злочинів, критерії побудови відповідної класифікації; розроблена відповідна криміналістична характеристика. Далі – автор розглядає особливості початкового етапу розслідування: обставини, які підлягають встановленню; типові слідчі ситуації та версії. Окремий розділ дослідження присвячений тактичним особливостям початкового етапу розслідування: огляду місця події, освідуванню, допиту свідків та потерпілих, підозрюваних; слідчому експерименту та проведенню інших слідчих (розшукових) дій, а також особливостям підготовки матеріалів та проведення судових експертиз, використання спеціальних знань.

Дисертація написана українською мовою і відповідає вимогам української стилістики, лексики та граматики. Фактичні дані, теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, подані у дисертації, є доступними для сприйняття. У дисертації витримано науковий стиль викладу матеріалу.

Ми зупинилися, на наш погляд, лише на основних позитивних моментах дисертації і вважаємо, що ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, які поставив перед собою, коли обрав зазначену тему для дисертаційного дослідження.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі в обраному напрямку своїх досліджень.

1. Так, автор розглядає найбільш поширені слідчі ситуації, які характерні для злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень (стор. 110-111, 117). На нашу думку треба було б розглянути й таку ситуацію: слідством отримана інформація про нанесення особі тілесних ушкоджень але місце злочину невідомо (або у зв'язку із знаходженням особи у неприємному стані або ж в результаті небажання повідомляти про обставини, наприклад, спричинення тілесних ушкоджень в процесі сімейно-побутового конфлікту (стор.121) та ін.). Негативною обставиною цієї ситуації є високий ступень ризику зниження ефективності огляду місця події за умов затримки з його проведенням, що підвищує ризик втрати матеріальних слідів злочину, внесення змін в обстановку місця вчинення злочину та ін. На нашу думку, такі ситуації достатньо поширені (особливо в умовах великого міста).

2. В переліку обставин та завдань слідчого експерименту, про які йдеться в дисертації (за результатами аналізу практики та результатів опитування слідчих - стор. 166-167), необхідно розглядати й ситуацію, коли

завданням слідчого експерименту є встановлення місця вчинення злочину. Жертва нападу (потерпілий) під час перевірки показань на місці (слідчого експерименту) в процесі відтворення дій, обстановки та обставин певної події (ч.1 ст. 240 КПК) показує місце злочину, про яке до цього слідству не було відомо (ця процесуальна дія проводиться, наприклад, в рамках тактичної операції «Пошук місця злочину»). Метою такої слідчої (розшукової) дії є встановлення саме місця злочину, з наступним пошуком матеріальних слідів злочину під час огляду.

Аналогічно, потребує додаткового уточнення й позиція автора, викладена, зокрема на стор.146 дисертації щодо доцільності залучення підозрюваного до участі у огляді місця події в ситуаціях, «...якщо підозрюваний дає показання, в яких посиляється на наявність на місці події слідів злочину, знарядь та речових доказів або може пояснити на місці суттєві обставини події злочину». На нашу думку вирішення такої ситуації повинно проходити в процесі проведення слідчого експерименту за участю підозрюваного, коли фактично йдеться про перевірку його показань на місці. І зазначена пропозиція дисертанта може бути реалізована в ситуації, коли місце події не відомо слідству і на його місцезнаходження вказує підозрюваний (що є незаперечною ознакою його злочинної освідченості). Саме тоді, з метою встановлення такого місця проводиться слідчий експеримент, а після цього – огляд місця події за участю підозрюваного з його поясненнями.

3. Крім того, справедливо приділяючи достатньо уваги питанням використання негласних слідчих (розшукових) дій, автор надає увагу проведенню оперативно-розшукових заходів (стор.117, 118, 120, 124 та ін.). На нашу думку треба було б присвятити окремий, традиційний для криміналістичної методики, підрозділ дисертації взаємодії з оперативними підрозділами, які проводять оперативно-розшукові заходи, оскільки проведення НС(Р)Д проводиться у кримінальних провадженнях щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (стосовно предмету дисертації – за ст.ст. 121, 345, 346, 350 та деяких інших). Але є багато інших злочинів зазначеної категорії, які не є тяжкими (стор.167-168), за якими неможливо проводити НС(Р)Д, а проведення оперативно-розшукових заходів є важливим фактором, в плані результативності розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

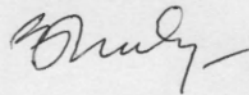
Але в цілому можна зробити висновок, що повнота викладеного матеріалу й обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом дають підстави визнати, що дисертація Загороднього І.В. є самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані під час проведеного дослідження нові важливі і обґрунтовані результати з актуальних проблем, у своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують варіанти вирішення складної наукової проблеми, яка існує - удосконалення окремої криміналістичної методики (в тому числі в умовах дії нового КПК України).

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Опубліковані дисертантом наукові праці в цілому відображають актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих в дисертації, а також їх новизну і достовірність.

Викладене дає підстави для висновку про те, що кандидатська дисертація Загороднього І.В. «Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень» містить раніше не захищені наукові положення й за своїми показниками: актуальністю, обсягом, рівнем теоретичного та практичного опрацювання, значимістю отриманих нових результатів в сукупності має важливе значення для розвитку юридичної науки та відповідає Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами), а її автор, Загородній Ігор Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики
Академії адвокатури України

В.І. Бояров

15 квітня 2018 року

Підпис Боярова В.І. засвідчую:

референт Т.В.

